

MUZIKO JONO ŽEMAIČIO GYVENIMAS IR VEIKLA

DARIUS KUČINSKAS

Lietuvių muzikinė veikla Jungtinėse Amerikos valstijose yra neatski-riama lietuvių tautos kultūrinės raiškos ir raidos dalis. Apie JAV lietuvių muzikinį gyvenimą yra paskelbta ne viena monografija, studija ar mokslo straipsnis. Daugiausia tyrinėta antroji (dypukų) emigracijos banga, nes ji paliko ryškiausią pėdsaką išeivijos muzikiniame gyvenime, o kai kurie jos atstovai iškilo į pasaulinio lygio muzikos elitą.

Daug mažiau ir tik epizodiškai yra tyrinėta pirmosios (grynoriu) bangos lietuvių muzikinė veikla. Iki šiol neturime daugelio to meto lietuvių muzikų biografijų, jų kūrybos sąvadų, nežinome, kiek išliko ir kur yra sau-gomas jų kūrybinis palikimas, laiškai, nuotraukos ir pan. Pradėjus gilintis į atskirų pirmosios bangos lietuvių muzikų JAV gyvenimus, daug ryškiau ir pilniau atsiskleidė bendras jų veiklos vaizdas. Į dienos šviesą iškilo mažiau žinomi ar visai nežinomi biografiniai, istoriniai, kultūriniai lietuvių muziki-nio gyvenimo faktai, kurie koreguoja ir tikslina iki šiol susidarytą išeivijos kultūrinio gyvenimo kroniką ir bendrą suvokimą. Taip pat paaiškėjo, kad nemažai reikšmingų dokumentų, asmeninių daiktų iki šiol yra saugoma giminių archyvuose. Anūkai, proanūkiai, nors jau nekalbantys lietuviškai, dar prisimena ir gali papasakoti ne vieną mums rūpimų muzikų gyvenimo įvykį, niekur neužrašytą ir neskelbtą istoriją. Greta to, pasirodo, nemažai naujos faktologinės informacijos galima atrasti ir to meto spaudoje, ne tiek lietuviškoje, kuri amžiaus pradžioje apie muzikinį gyvenimą rašė nedaug, bet pirmiausia amerikietiškoje spaudoje anglų kalba. Suprantama, kad ją atrinkti ir susisteminti reikia daug laiko ir kantrybės, nes tik dalis to meto periodikos yra skaitmenizuota ir prieinama internetu, o daugelio laikraščių numerių apskritai nėra išlikusių. Žinoma, tyrinėjant pirmabangių muzikų gyvenimą ir veiklą, vienas svarbiausiu informacijos šaltinių išlieka lituanistiniai JAV archyvai, kur yra sukauptas (nors ir fragmentiškai) bei saugomas ne tik epistoliarinis ir kūrybinis atskirų muzikų palikimas, bet taip pat enciklopediniai žinynai ir audiovizualinė medžiaga.

Straipsnyje pirmą kartą nuodugniai rekonstruoojamas ir pristatomas Jono Žemaičio (1867–1932) gyvenimas ir kūrybinė veikla. Vargonininkas, choro dirigentas, kompozitorius, leidėjas Žemaitis Lietuvos muzikinės kultūros istorijoje iki šiol yra netyrinėta ir neįvertinta asmenybė. Jo gyvenimas atspindi ir reprezentuoja tiek bendrą XIX–XX a. sandūros lietuvių tautos istoriją, tiek JAV susitelkusios pirmosios bangos gyvenimo ir veiklos ypatumus. Žemaičio muzikinė veikla vienoje seniausių lietuvių parapijų JAV – Šv. Jurgio parapija, Shenandoah, Pensilvanija – truko kelis dešimtmečius ir turėjo didelės reikšmės tiek išsaugant ir puoselėjant lietuviybę šioje valstijoje, tiek plėtojant lietuvių muzikinę veiklą visoje Amerikoje. Žemaičio kūryba buvo paklausi lietuvių tarpe, ją taip pat įrašais pianolai ir šelako plokšteliemis išleido ir platino pagrindinės JAV kompanijos – QRS, Victor, Connorized. Kuri laiką Žemaitis netgi buvo daugiausia savo muzikos JAV išleidės lietuvis. Greta to, Žemaičio vedamas choras buvo laikomas pavyzdiniu ir plačiai žinomas visoje Pensilvanijoje. Jo organizuotos dainų šventės, inicijuota Šiaurės Amerikos lietuvių vargonininkų sajunga (kartu su Antanu Pociumi ir Ksaveru Strumskiu) rodo ji buvus neeilinę asmenybę. Jo dainos, virtusios liaudies dainomis, taip pat rodo, kad Žemaičio kūryba turėjo žymiai didesnį poveikį Amerikos lietuviams, nei yra manoma iki šiol.

Glausta Jono Žemaičio biografija pirmą kartą buvo paskelbta Juozo Žilevičiaus parengtame enciklopediniame žinyne *Lietuviai muzikai Vakaruose* (1999)¹. Tais pačiais metais ji perspausdinta Boleslovo Zubricko sudarytame enciklopediniame žinyne *Pasaulio lietuvių chorvedžiai* (1999)² ir dar kartą pakartota lietuviškoje *Muzikos enciklopedijoje* (2007)³. Visose publikuotose biografijose buvo tik apytiksliai nurodyti Žemaičio gimimo metai, neįrašyta gimimo vieta, stokota tikslėnės informacijos apie jo įvairiapusę visuomeninę veiklą ir kūrybą. Pradėjus detaliau domėtis šio muziko gyvenimu, pirmiausia buvo susipažinta su archyvine medžiaga, saugoma Žilevičiaus-Kreivėno lietuvių muzikos archyve (Lituanistikos tyrimo ir studijų centras, Čikaga, Ilinojus; dabar archyvas perkeltas į Lemontą; toliau – ŽKA) ir Amerikos lietuvių kultūros archyve (Putnamas, Konektikutas; toliau – ALKA). Žemaičio fonde ŽKA buvo tik Žilevičiaus straipsnio apie Žemaitį

¹ *Lietuviai muzikai Vakaruose: Žilevičiaus vardynas*, redagavo Saulė K. Jautokaitė, Stickney, IL: Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla, 1999, p. 300–301.

² Boleslovas Zubrickas, *Pasaulio lietuvių chorvedžiai*, Vilnius: Lietuvos liaudies kultūros centras, 1999, p. 726.

³ Birutė Žalalienė, „Žemaitis Jonas“, in: *Muzikos enciklopedija*, t. 2, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2007, p. 679.

kopija⁴, Žemaičio laiškas F. Rutkui į Baltimorę, autorinis išleistų natų ir ritinėlių pianolai katalogėlis bei nuotrauka su klaidingai įrašytu vardu – vietoj Jono įrašytas Juozas⁵. ALKA archyve esančiame Žemaičio fonde atrasta tik keliolika natų leidinių. Taip pat abiejuose archyvuose surasta keliolika ritinėlių pianolai su Žemaičio dainomis (bendra ritinėlių pianolai dėžė). Lietuvos archyvuose Žemaičiui skirto atskiro fondo nėra. Informaciją teko rinkti iš kitų pavienių fondų, pirmiausia iš nepilnai išlikusių Užnemunės bažnyčių metrikų knygų. Čia atrasti Jono Žemaičio brolių, sesers, jo pusbrolių ir pusseserių gimimo metrikai, bet jo paties gimimo/krikšto įrašo nepavyko surasti. Trečiu informacijos apie Žemaitį šaltiniu tapo to meto periodika, tiek lietuviška, tiek angliska. Informacija rinkta iš skaitmenizuotų laikraščių, pasiekiamų interneto svetainėse www.newspapers.com, www.spauda.org, www.draugas.org. Atrasta beveik 70 trumpų žinučių bei pranešimų apie Žemaitį ir dar beveik 20 pavardės paminėjimų. Tai leido susidaryti preliminarų Žemaičio gyvenimo ir veiklos Amerikoje vaizdą. Lygiagrečiai informacija rinkta genealoginiuose interneto puslapiuose: www.geni.com, www.myheritage.com, www.ancestry.com, www.findagrave.com, www.billiongraves.com. Čia patalpinta informacija ir galimybė tiesiogiai pateikti užklausą atskirų giminuių atstovams leido sukonkretinti daugelį Žemaičio gyvenimo faktų ir net atrasti nemažai su jo veikla JAV bei Lietuvoje susijusių dokumentų ir rekonstruoti Žemaičio genealoginį medį, kuris vėliau pasitarnavo atrendant dar gyvus Žemaičio palikuonis. Papildomai pasinaudojus svetainių www.whitepages.com ir www.facebook.com galimybėmis, buvo atrasta ir susisekta su Žemaičio anūku Edvardu Žemaičiu (95 metų amžiaus) ir Žemaičio brolio Vincento Žemaičio proanūke Sally Dannov. Jų asmeniniai prisiminimai ir išsaugoti šeimos laiškai atskleidė Jono Žemaičio būdo savybes, taip pat patikslino svarbias gyvenimo detales: kur gimė, kas buvo jo žmona, kaip jie susipažino ir pan. Rengiant straipsnį taip pat pasinaudota keletu knygų, kur gan plačiai aprašytas Shenandoah parapijos gyvenimas⁶ ir Pensilvanijos lietuvių veikla bei publikuota vienintelė žinoma Žemaičio choro nuotrauka⁷.

⁴ Juozas Žilevičius, „Jonas Žemaitis (10 metų mirties proga)“, in: *Amerikos lietuvių katalikų darbai*, New York: Kunigų vienybė, 1943, p. 289–291.

⁵ Šis įrašas suklaidino *Pasaulio lietuvių chorvedžių* knygos autorių Zubricką – čia taip pat klaidingai įrašyta, kad tai Juozas Žemaitis.

⁶ Antanas Kučas, *Shenandoah lietuvių Šv. Jurgio parapija*, Brooklyn: Šv. Jurgio parapija, 1968.

⁷ Vladas Būtėnas, *Pensilvanijos angliakasių Lietuva*, Chicago: Lithuanian Library Press, 1977, p. 52.

Šeima ir mokslai. Jonas Antanas Žemaitis gimė 1867 m. birželio 24 d. Surgučiuose, Marijampolės raj.⁸ Surgučių kaimas, kaip ir visa Užnemunė, po trečiojo LDK padalijimo pateko į Prūsijos valdą, vėliau priklausė Prancūzijos imperijai (1807–1812), dar vėliau – Lenkijos (kongresinei) karalystei (1815–1916). Idomu, kad per Surgučių kaimą po pralaimėjimo prieš Rusiją, 1812 m. gruodžio mėn. rogėmis Napoleonas bėgo atgal į Paryžių⁹. XIX a. antroje pusėje Surgučiai jau buvo nemaža gyvenvietė, čia gyveno virš 500 žmonių¹⁰. Nors kaime nebuvo mokyklos, apylinkėse aktyviai veikė dairaktoriai ir knygnešiai, tad lietuviškas žodis čia nebuvo užmirštas. Mišias Surgučių gyventojai klausė gretimame Sasnavos kaime, kur 1817 m. buvo pastatyta medinė aštuonkampė koplyčia, aptarnaujama marijonų¹¹. Vienas jų – kun. Vincentas Senkus, teologijos mokslų daktaras (1886 m. baigė Varšuvos dvasinę akademiją), vėliau tapo marijonų generolu. Šioje koplyčioje 1866 m. taip pat buvo pakrikštystas būsimasis Lietuvos prezidentas Kazys Grinius, o netoliese esančiame Lūginės kaime 1871 m. gimė ir Marijampolėje buvo pakrikštystas būsimasis marijonų kongregacijos reformatorius palaimintasis Jurgis Matulaitis (1871–1927).

Jono Žemaičio tėvai – valstiečiai Juozas ir Petronėlė (Jančaitytė) Žemaičiai, abu gimę apie 1838 m. Kaip nurodyta vaikų krikštų knygose, Žemaičiai buvo kolonistai, t. y. ne vietiniai. Jono ir Petronėlės Žemaičių šeimoje augo keturi vaikai: Jonas, Vincentas (g. 1868-07-06/18), Marijona (g. 1870-09-30/10-12) ir Jurgis (g. 1873-04-09/21). Užaugę trys vyresnieji vaikai išvyko į Ameriką. Pirmasis išvyko Jonas (1892), po to – Vincentas (1903), dar vėliau – Marijona. Atvykės į JAV, Vincentas apsistojo pas broli Shenandoah, 1900 m. liepos 14 d. Brukline susituokė su 10 metų jaunesne Elžbieta Pridotkaite ir 1906 m. išvyko į Kanzas Sitj. Ten gamino medinius traukinių vagonus. Iš wagonams skirtos medienos pasistatė kelis namus – sau ir vai-

⁸ Gimimo metrikai nerasti, bet tikslia data nurodyta pranešime apie Žemaičio sutartį su Victor firma (*Evening Herald*, 1929-08-27). Gimimo vietą – Surgučius – 2022-02-13 elektронiniame laiške nurodė anūkas Edvardas Žemaitis.

⁹ *Sasnavos seniūnija*, in: <https://www.marijampole.lt/seniunijos/sasnavos-seniunija/sasnavos-seniunija/328>, (2022-05-23).

¹⁰ *Surgučiai*, in: <https://lt.wikipedia.org/wiki/Surgu%C4%8Dai>. Ten taip pat pateiktas pirmasis statistinių duomenų šaltinis: *Списки населенныхъ мѣстъ Сувалкской губерніи: как матеріалъ для историко-этнографической географіи края, собралъ Эдуардъ Вольтеръ, Санктпетербургъ, 1901*, in: https://archive.org/details/1901_20200504, (2022-02-15).

¹¹ Koplyčia neišliko, 2017 m. atstatyta pagal brėžinius Lietuvos liaudies buities muziejuje Rumšiškėse; žr. Ina Dringelytė, *Sasnavos senosios bažnyčios atkūrimas Lietuvos liaudies buities muziejuje*, in: https://llbm.lt/parodos/sasnavos_baznycios_atkurimas, (2022-05-25).

kams¹². Atvykusi į Ameriką Marijona taip pat apsistojo pas brolius, bet ne-trukus ištekėjo ir persikelė gyventi į Kanadą. Tik jauniausiojo brolio Jurgio likimas nėra žinomas.

Pagal būdą ir išvaizdą broliai buvo gana skirtingi. Vyriausiasis Jonas buvo aukštas, virš 6 pėdų (~190 m.), gan kieto ir griežto charakterio, ir tai jam vėliau leido „suimti“ didelį parapijos chorą ir išugdyti jį iki pirmaujančio valstijos kolektyvo. Kita vertus, rašytojo Morkaus atsiminimuose Jonas apibūdinamas kaip „tipiškas lietuvis, be jokių pasididžiavimų, o nusižeminimas, mandagumas, kuklumas veik begalinis“¹³. Matyt, čia atispindi dvi Žemaičio charakterio pusės – būdamas šeimos galva ir choro vadovas, jis negalėjo kitaip suvaldyti situacijos, kaip tik tvirtu ir kietu žodžiu. Tačiau bendraudamas su jam autoritetą kėlusiais žmonėmis jis išties buvo nepaprastai pagarbus ir atidus pašnekovas. Jono brolis Vincents tuo tarpu buvo daug jautresnis, ramaus ir švelnaus būdo, ne kartą apgynęs savo dukteręčią nuo griežtų brolio nuobaudų¹⁴.

Jono polinkis muzikai išryškėjo anksti, ir tėvai ji dar paauglį išleido į muzikos mokslus. Kaip atsimena brolio Vincento sūnus Albertas, dėdė Jonas su savo tėvu sudarė tokį susitarimą: tėvas finansuos jo studijas Varšuvėje, bet dėl to Jonas atsisakys savo palikimo dalies. 1879–1884 m. Jonas studijavo vargonus Varšuvos muzikos institute¹⁵. Be pagrindinio instrumento, išmoko laisvai groti triūba, klarnetu, fleita, smuiku, fortepijonu. Baigus studijas, pirmoji darbovietė buvo Lomžoje. Čia bažnyčios kunigas Buratyńskiis augino dukteręčią-našlaitę. Jis supažindino ją su jaunu vargonininku, ir po kurio laiko jiedu susituokė.

Tačiau Jono anūkas Edvardas Žemaitis šią istoriją pasakoja kiek kitaip. Pasak jo, dar studijuodamas Varšuvėje Jonas susipažino ir apie 1887 m. vedė Marijoną Narkevičiūtę (Marianna/Mary Narkiewicz)¹⁶. Ji buvo našlaitė, užauginta seselių šaričių vienuolyne – Šv. Vincento Pauliečio gailestingųj

¹² Edwardo Žemaičio elektroninis laiškas Dariui Kučinskui, 2022-02-15. Gyvendamas Amerikoje Vincentas pasivadino William Peter Zemaitis.

¹³ „A. A. muzikas-kompozitorius Jonas Žemaitis“, in: *Garsas*, Wilkes-Barre (Pa.), 1932-09-15.

¹⁴ Vandoms Žemaitytės-Allan laiškas pusbroliai Albertui Žemaičiui, 1959-01/02, in: Sally Zemaitis archyvas, Kansas City.

¹⁵ „Sold his latest production to the Victor company“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1929-08-27.

¹⁶ Santuokos metrikų nerasta. Metai nustatyti pagal JAV gyventojų surašymo duomenis: 1900 m. pažymėta, kad Žemaičiai yra vedę 13 metų, 1910 m. – 23 m., taigi susituokė 1887 m.

seselių vienuolyne, kuris buvo tik apie 150 metrų nuo Muzikos instituto, kitoje parko pusėje.

Abu liudininkai sutaria, kad po vedybų Žemaičiai gyveno Lenkijoje. Žemaičio nekrologe patikslinama, kad, baigęs studijas, jis dirbo įvairiose Lenkijos bažnyčiose aštuonerius metus, tačiau kuriose konkretiai bažnyčiose vargonavo, nustatyti nepavyko.

Kelionė į Ameriką ir vargonininko darbas Shenandoah Šv. Jurgio bažnyčioje. Lenkijoje Žemaičiams gimė dukra Vanda (g. 1889-04-10) ir dūsūnūs – Aleksandras (g. 1891-06) ir Boleslovas (g. 1892-04-20), Amerikoje pasivadinęs Vladislovu Ksaveru. Nei Lietuvoje, nei Lenkijoje geresnių gyvenimo perspektyvų jauna šeima nematė, tad pagauti visuotinės bangos, ryžosi vykti į Ameriką. Pirmas išplaukė Jonas. Prieš porą mėnesių buvo gimus sūnus Boleslovas, ir žmona nesiryžo vykti kartu su naujagimiui ir dar dviej mažamečiais vaikais. 1892 m. birželio 17 d. iš Hamburgo su persėdimu Liverpulyje, laivu „Indiana“ Žemaitis atplaukė į Filadelfiją. Kelionė užtruko tris savaites, ir Amerikos krantus laivas pasiekė tik liepos 11 d. Keleivių sąraše pažymėta, kad Žemaitis išvyko iš Lomžos (Lenkija). Lomža tuo metu buvo Rusijos gubernijos centras, čia išduodavo užsienio pasus, tad nebūtinai įrašas laivo keleivių sąraše reiškia, kad čia Žemaitis ir gyveno¹⁷. Iš Filadelfijos jis keliau toliau, kol atvyko į Grand Rapids, MI. Ši miestą pasirinko dėl to, kad čia jau gyveno ir dirbo jo pusbrolis, taip pat Jonas Žemaitis (g. 1856).

Beveik po metų, 1893 m. gegužės 16 d., laivu „Darmstadt“ iš Brēmeno į Ameriką išplaukė žmona Marijona su trim vaikais. Jauniausiam – Boleslovui Vladislovui – buvo tik 8 mėn. Keleivių sąraše nurodyta, kad Marijona išvyko iš Grajewo. Visai gali būti, kad prieš išvykdamas į Ameriką čia taip pat gyveno ir vargonininku dirbo Žemaitis.

Pirmas Amerikoje gautas Žemaičio darbas – staliaus¹⁸. Darbas, matyt, buvo laikinas ir, atvykus žmonai su vaikais, jie visi persikėlė į Saginaw, MI¹⁹. Dar po metų (1894) jis pagaliau gavo pasiūlymą užimti vargonininko vietą naujai pastatytoje Shenandoah (PA) Šv. Jurgio lietuvių bažnyčioje.

¹⁷ Lomžos šv. Mykolo Arkangelo katedros klebono Mariano Mieczkowskio elektroninis laiškas Dariui Kučinskui, 2022-04-04.

¹⁸ „Prof. Johnn A. Zemaitis died at L. M. Hospital“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1932-08-26.

¹⁹ „Sold his latest production to the Victor company“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1929-08-27.

Atvykės į Shenandoah, Žemaitis daugiau niekur nebesikėlė ir visą gyvenimą dirbo toje pačioje bažnyčioje.

Shenandoah yra viena seniausių Amerikos lietuviškų parapijų. Čia 1872 m. bendra lietuvių ir lenkų iniciatyva buvo pastatyta Šv. Kazimiero bažnyčia, kurios pirmasis kunigas buvo lietuvis Andrius Strupinskas (m. 1892-11-24). Tačiau dėl tam tikros inercijos – visi imigrantai katalikai iš Rytų Europos Amerikoje laikyti lenkais – bažnyčia buvo užregistruota kaip lenkiška. Iš pradžių į tai niekas nekreipė dėmesio. Bet 1877 m. kun. Strupinską pakeitės kun. Aleksandru Lenarkevičiui, visai nemokėjusiam lietuviškai, vietiniai lietuviai suprato praradę savo bažnyčią ir nutarė pasistatyti atskirą. Susiformavo iniciatyvinė grupė, kuri ir ėmėsi naujos bažnyčios statybos. Bažnyčia buvo pastatyta ir pašventinta 1894 m. Jai suteiktas Šv. Jurgio vardas²⁰. Taigi Žemaitis pradėjo dirbtį naujoje bažnyčioje ir dirbo čia iki mirties (38 metus).

Tačiau parapijos gyvenimas nebuvo ramus. Ypač kai parapijos komitei ėmė vadovauti ižūlūs ir su niekuo nesiskaitantys aktyvistai. Vertinant iš dabartinės perspektyvos, akivaizdu, kad susidarė gan agresyvus būrelis, kuris tiesiogine prasme užgrobė parapijos valdžią ir ja naudojosi tik savo ambicijoms tenkinti. Prieita iki to, kad šis komitetas į bažnyčią neįleisda vo net kunigo (pagal susiklosčių JAV tradiciją kunigus samdė parapijiečiai), mišių metu užrakindavo vargonus, laidotuvių metu užrakindavo vartus į kapines, netgi iškasdavo ir perkeldavo jiems neįtikusių parapijiečių palaikus²¹. Dėl to kunigai čia dažnai keitėsi, vėliau prasidėjo teisminiai

Šv. Jurgio bažnyčia Shenandoah. Pastatyta 1891 m., nugriauta 2010 m. Atvirukas, 1920

²⁰ Antanas Kučas, *op. cit.*, p. 36.

²¹ *Ibid.*, p. 83–87.

ginčai tarp vyskupijos ir parapijos komiteto, kurie tėsėsi keliolika metų. Tokiomis salygomis Žemaičiui išties nebuvo lengva ne tik atlikti tiesiogines vargonininko pareigas, bet ir kažką daugiau nuveikti. Tačiau savo asmeninių savybių dėka jis tapo visų gerbiamas bendruomenės ir miestelio narys. Jis sugebėjo apjungti lietuvį jaunimą į stambų 60 narių chorą, su kuriuo nuolat dalyvavo mišiose, rengė viešus koncertus, statė muzikinius veikalus, su kitais lietuviių apylinkės chorais dalyvavo Lietuviių dienose ir konkursuose, kur pelnė pirmąsias vietas²². Greta vargonininko darbo Žemaitis taip pat dirbo mokytoju parapijos mokykloje, kurį laiką buvo jos direktoriu. Pagelbédamas kunigams ir jų prašomas taip pat rengė vaikus pirmajai komunijai²³. Bet dėl nesutarimų su parapijos komitetu ir čia ne viskas sklandžiai ėjos – 1900 m. birželio 11 d. vykusio surašymo metu Žemaitis nurodė, kad yra mokytojas, bet jau du mėnesius be darbo. Galbūt buvo minčių vėl kažkur persikelti, nes maždaug tuo metu jis porai savaičių buvo išvykęs į Čikagą²⁴.

Shenandoah buvo sparčiai augantis miestelis. 1920–1930 m. jis laikytas tankiausiai gyvenama vieta visose JAV – čia 1 kvadratinėje mylioje gyveno 30 000 žmonių²⁵. Dėl to žemės sklypai buvo brangūs, o nemažai žmonių, negalėdami įpirkti atskiro namo, glaudėsi nuomojamuose namų pusrūsiuose. Atvykę į Shenandoah Žemaičiai nuomojos namą adresu W. Cherry Str. Nr. 416²⁶, po metų persikėlė į South Pear Avenue Nr. 126²⁷. Tik 1911 m. pavasarį jie įsigijo savo namą su nedideliu žemės sklypu. Kaip pranešė vietinis laikraštis, už namą ir 1 aro sklypą Žemaitis sumokėjo 2900 dolerių (~88 000 USD pagal dabartinę dolerio vertę).

Gyvendami Shenandoah Žemaičiai susilaukė dar trijų vaikų. Pirmasis (gimė apie 1895 m.) mirė kūdikystėje, antrasis – Edvardas (1896-08-13–1947-02-27) vėliau tapo vaistininku²⁸, o jauniausias Žemaičių sūnus Leonardas (1901-04-10–1916-06-29) žuvo paauglystėje nelaimingo atsitikimo

²² „St. Georg's Choir First Prize Winner“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1926-08-17.

²³ „Children's first communion“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1905-06-27.

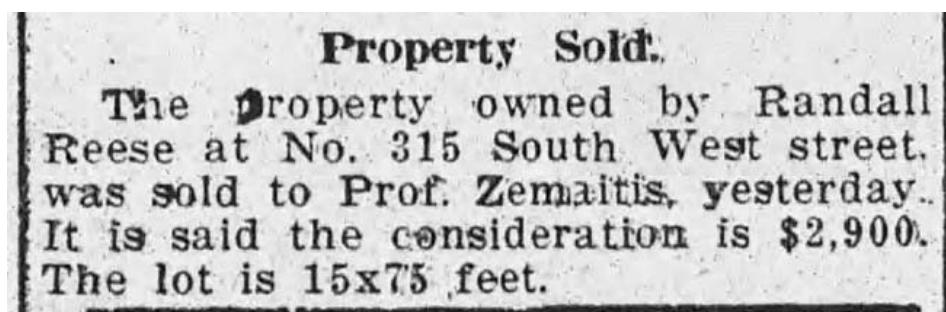
²⁴ *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1899-07-24.

²⁵ Jim Cheney, *Hidden History: Inside the Abandoned J.W. Cooper School in Shenandoah, Pennsylvania*, in: <https://uncoveringpa.com/inside-abandoned-jw-cooper-school-shenandoah-pennsylvania/>, (2020-03-12).

²⁶ *Draugas*, Chicago, 1909-09-02.

²⁷ *Draugas*, Chicago, 1910-03-03.

²⁸ Pagal 1900 m. gyventojų surašymo duomenis Marija susilaukė 5 vaikų, iš kurių 4 yra gyvi.

Pranešimas apie Jono Žemaičio įsigytą namą ir sklypą (*Evening Herald*, 1911-05-26)

metu – bežaidžiantį netoli kasyklos prispaudė automobilis²⁹. Lenkijoje gimęs Aleksandras dėl nenustatyto priežasties taip pat mirė jaunas, būdamas 35 m. (jau buvo vedęs, bet vaikų neturėjo). Taigi iš gausios šešių vaikų šeimos užaugo ir savo šeimas sukurė tik trys vaikai – Vanda, Vladislovas ir Edvardas.

Gyvendami Shenandoah Žemaičiai pateikė prašymus dėl natūralizacijos ir 1898 m. tapo JAV piliečiais. Tai leido Žemaičiui aktyviau įsijungti ir į miesto politinį gyvenimą, nors apie politinę karjerą jis nesvajojo. Greičiau jis buvo aktyvus pilietis ir savo autoritetu pelnė tai, kad jis nuolatos išrinkdavo į įvairius komitetus. Pavyzdžiui, 1906 m. Miestiečių partijos rinkimuose jis buvo vienbalsiai išrinktas į skaičiavimo komisijos auditorius (pepnė dvigubai daugiau balsų už kitus)³⁰, o 1922 m. vasario 26 d. Shenandoah lankantis Lietuvos Respublikos pasiuntinybės JAV atstovams (pasiuntiniui Voldemarui Černeckiu, patarejui Baliui Mastauskui ir sekretoriui Matui Vinikui) susitikimo metu su miestelio lietuviais garbingai sėdėjo prezidiume³¹. Žemaitis jautėsi vertinamas aplinkinių ir pats vertino bei gerbė žymesnius, aktyvesnius Shenandoah tautiečius. Tą pagarbą jis išreikšdavo ir džiaugsmo, ir netekties valandą. Pavyzdžiui, spaudoje minima, kad Žemaitis dalyvavo ponios ir pono Andriaus Karpauskų sidabrinėse vestuvėse ir sakė sveikinimo kalbą³². Taip pat į paskutinę kelionę palydėjo savo bičiulį ir pirmajį lietuviško laikraščio *Saulė* leidėją Domininką Tomą Bačkauską – kartu su kitaais nešė jo karstą³³.

²⁹ Mirties liudijimas Nr. 65621, išduotas Pensilvanijos Sveikatos departamento.

³⁰ „Full ticket“, in: *Weekly Herald*, Shenandoah (Pa.), 1906-01-27.

³¹ „Lithuanian offices tell of conditions in mother country; greeted by large audience“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1922-02-27.

³² „Celebrated their silver wedding“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1912-02-03.

³³ „Dominick T. Boczkowski laid to rest at Mahanoy City“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1909-03-02.

Vanda Žemaitytė – valstybinės Bloomsburgo mokyklos (*State Normal School*) mokinė (antroje eilėje trečia iš kairės) (*Republican and Herald*, 1904-02-09)

Žemaičio aktyvumas neapsiribojo vien tik Shenandoah miesteliu. 1911 m. Baltimorėje (MD), kartu su Ksaveru Strumskiu ir Antanu Pociumi jis dalyvavo steigiant Amerikos lietuvių vargonininkų sajungą (ALVS; vėliau pakeitus nuostatus pasivadino Amerikos lietuvių Romos katalikų vargonininkų sajunga – ALRK), buvo nuolatinis jos rėmėjas, kurį laiką išrinktas valdybos pirmininku. Tai paskatino drąsiau reikštis ne tik koncertų organizavimo srityje, bet ir kūryboje. 1909 m. Čikagoje išisteigus *Draugo* laikraščiui, Žemaitis pirmus dvejus metus buvo vienintelis jo agentas Shenandoah. Tai, matyt, suteikė tam tikrų privilegijų skelbiantis šiame dienraštyje, nors daug Žemaičio skelbimų ar pranešimų neaptikta – tik vienas skelbimas apie Žemaičio choro koncertą O’Hare salėje (1916)³⁴, skelbimas apie naujus jo natū leidinius (1920) ir pranešimas apie 38-ajį Susivienijimo lietuvių Amerikoje suvažiavimą (1924)³⁵.

Vyriausia Žemaičio dukra Vanda taip pat buvo aktyvi pilietė ir gerbiama miestelio mokytoja. Ji baigė Bloomsburgo valstybinę mokyklą bei pedagoginį koledžą ir dirbo vietinėje mokykloje. Pagal to meto tvarką

³⁴ *Draugas*, Chicago, 1916-06-15.

³⁵ *Draugas*, Chicago, 1924-06-14.

miestelis kiekvienų mokslo metų pabaigoje iš naujo rinkdavo arba patvirtindavo mokyklos mokytojus ir vadovus. 1906 m. šio proceso metu beveik 140 miestiečių pateikė mokyklos tarybai peticiją, pagal kurią siūlė būtinai perrinkti dar nepatvirtintą Vandą Žemaitytę. Peticijos esmė buvo ta, kad pagal gyventojų sudėtį Shenandoah gyveno apie 30 % lietuvių ir lenkų, o mokyklos mokytojų tarpe jų buvo tik 3 %. Be to, peticijoje taip pat akcentuoti pamatiniai JAV demokratijos ir visų gyventojų lygبés principai³⁶. Žemaitytė buvo išrinkta ir patvirtinta mokyklos mokytoja. Tačiau po kurio laiko ji pati pasiprašė atleidžiama, nes išvyko dirbti į kitą mokyklą Montgomeryje, arčiau Pitsburgo³⁷.

Aktyviai visur dalyvaujant, Žemaičiui reikėjo patogesnės ir greitesnės susisiekimo priemonės – automobilio. Tai jis galėjo sau leisti tik po 30 metų gyvenimo Amerikoje. 1923 m. sausio 1 d. vietinis laikraštis pranešė, kad muzikos profesorius Jonas Žemaitis ir jo sūnus vaistininkas Vladislovas Ksaveras įsigijo po naują automobilį – *Studebaker Light-Six* sedaną³⁸. Tuo metu tai buvo ypač populiarus ir madingas penkių vietų automobilis.

Nauji vargonai, muzikos kūryba ir leidyba. 1906 m. Šv. Jurgio bažnyčioje buvo pastatyti nauji dviejų manualų vargonai ir surengtas iškilmingas inauguracinis koncertas. Tai buvo neeilinis įvykis ne tik čia gyvenantiems lietuviams, bet ir visam miesteliui. Iškilmes buvo pakviesta daugiau

Jonas Žemaitis prie savo *Studebaker Light-Six* automobilio. Apie 1923 m. (LTSC Muzikologijos archyvas, Jono Žemaičio fondas)

³⁶ „72 Teachers for Schools“, in: *Weekly Herald*, Shenandoah (Pa.), 1906-07-28.

³⁷ „Miss Zemaitis' Resignation“, in: *Republican and Herald*, Pottsville (Pa.), 1909-09-02.

³⁸ „Purchased Studebaker Cars“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1923-01-01.

DESCRIPTION OF ORGAN.

Following are the specifications of this two manual pipe organ built by M. P. Moller, of Hagerstown, Md.:

Manuals: Compass C C to C, 61 notes. Pedals: Compass C C C to F 30 notes. Action: Moller Improved Tubular Pneumatic throughout including couplers and stop action.

Great organ. No. 1—16 foot double open diapason, metal, 61 pipes; 2—8 foot open diapason, metal, 61 pipes; 3—8 foot viola D Gamba, metal, 61 pipes; 4—81 foot dulciana, metal, 61 pipes; 5—8 foot doppel floete, wood, 61 pipes; 6—4 foot principal, metal, 61 pipes; 7—4 foot flute d'amour, wood and metal, 61 pipes; 8—3 ranks mixture, metal 183 pipes; 9—2 2-3 foot twelfth, metal, 61 pipes; 10—2 foot fifteenth, metal, 61 pipes; 11—8 foot trumpet, reeds, 61 pipes.

Swell organ. No. 12—16 foot lieblich gedact, 13—16 foot lieblich gedact bass, wood, 61 pipes; 14—8 foot open diapason, metal, 61 pipes; 15—8 foot stopped diavason, wood, 61 pipes; 16—8 foot salicional, metal, 61 pipes; 17—8 foot aeolina, metal, 61 pipes; 18—4 foot Violina, metal, 61 pipes; 19—8 foot vox celeste, metal, 61 pipes; 20—4 foot flute harmonique, metal, 61 pipes; 21—3 ranks cornet, metal, 183 pipes; 22—2 foot flautina, metal, 61 pipes; 23—8 foot cornopian, reeds, 61 pipes; 24—8 foot bassoon, reeds, 12 pipes; 25—8 foot oboe, reeds, 49 pipes.

Pedal organ. No. 26—16 foot double open diapason, wood, 30 pipes; 27—16 foot bourdon, wood, 30 pipes; 28—8 foot violincello, metal, 30 pipes.

Couplers. No. 29—swell to great coupler; 30—swell to pedal coupler; 31—great to pedal coupler; 32—great to great super octaves; 33—swell to great super octaves; 34—swell to great super octaves.

Mechanical registers. No. 35—swell tremolo; 36—wind indicator over manuals; 37—crescendo indicator over manuals; 38—water motor starter; pedal movements, great to pedal reversible. Adjustable combinations. To be operated by pistons placed under respective manuals. Pistons No. 1, 2 and 3, affecting swell and pedal stops.

Continued on Second page.

FINE RECITAL NEW ORGAN

(Continued from First page)

Pistons No. 4, 5 and 6, affecting great and pedal stops

All combinations specified are operated by pistons and visibly affect the draw knobs; are double acting and so arranged and constructed that the performer can lock any desired complement of stops to the respective pistons controlling that division or those divisions of the organ to which the said stops belong, by means of a draw knob bearing ivory signature plate engraved "Adjustable Combination No. 1," and so on in serial order of numbers until one such knob for each combination piston has been provided. The operation of the locking device shall not require the interruption of the player's performance.

Hundreds of lives saved every year by having Dr. Thomas' Electric Oil in the house just when it is needed. Cures croup, heals burns, cuts, wounds of every sort.

RECITAL PROGRAM.

The program follows:

Grand March by Costa, Prof. Clarke. Communion in E. Minor, Batiste. Cantilene Pastorale, Guilmant.

Gloria, Mozart's 12th Mass, Annunciation Church Choir.

Solo, "Immortality" by Shepard, Miss Elizabeth Hand.

Solo, "Hosanna," by Granier, Mrs. J. J. Hennessy.

The Celebrated Largo, Handel.

March of the Priests, Mendelssohn.

Pilgrim's Chorus, Wagner.

"Inflammatus," Rossini, Miss Katie Keogh and Annunciation Choir.

Solo, "Jerusalem," by Parker, Miss Elizabeth Monahan.

Solo, "Fear Not," by Buck, William Stephens.

Cantilene Nuptiale, Dubois

In Paradisum, Duobis.

"Hark Glad Tidings," Hammevel, Annunciation Choir.

Festival March, by Smart, composer, on organ by Prof. Clarke.

muzikų iš kitų miestų, kurie taip pat prisėdo prie vargonų ir pademonstravo visas jų galimybes. Vietos laikraštis apraše visą renginį, pažymėjo, kad vargonus pastatė P. M. Molleris iš Hagerstowno (MD), kad vargonai kainavo 5000 dolerių (dabar tai būtų apie 160 000 USD), taip pat pridėjo viso koncerto programą ir pilną naujų vargonų registruotę³⁹.

Nauji vargonai Žemaičiui suteikė daug didesnes muzikavimo ir veiklos galimybes. Jis drąsiau pradėjo organizuoti choro koncertus, galejo parinkti įvairesnį ir sudėtingesnį repertuarą tradicinių mišių ar iškilmingų bažnytinį švenčių progomis. Kartu tai paskatino ir vargonininko kūrybą. Žinoma, kad artėjant 1921 m. Kalėdoms Žemaitis dirigavo savo sukurtas mišias. Jas atliko mišrus choras ir orkestras (tikriausiai kartu su vargonais). Mišios neabejotinai buvo sukurtos 1921 m. rudenį ir atliktos gruodžio 24 d. net du kartus – 6 val. ir 10 val. ryte⁴⁰. Kadangi kūrinio natos neišliko, sunku spręsti apie jų meninę vertę. Taip pat nėra žinoma, ar šios mišios buvo parašytos lotynų, lietuvių ar anglų kalba. Bet kokiu atveju, jos priskirtinos prie pirmųjų JAV lietuvių autoriaus sukurtų ir viešai atliktų mišių. Visai tikėtina, kad Žemaitis buvo sukūrės ir daugiau mišių, bet apie tai žinių neturiame. Taip pat nėra jokių užuominų apie Žemaičio religines giesmes, kurios galėjo būti atliekamos mišių ar religinių švenčių metu. Žilevičius taip pat klausė, kodėl Žemaitis jų nekūrė ir čia pat pateikė savo atsakymą: „Matyti, giesmių netrūko, jų pakako. Bet savo veikimui jisai, matyti, neturėjo dainų, ir todėl jas rašė“⁴¹.

Apie Žemaičio pasaulietinę muziką yra žinoma daugiau. Tai chorai, solo dainos ir duetai su fortepijono pritarimu, išleisti autoriaus ir paminietai spaudoje. Pirmieji Žemaičio natū leidiniai pasirodė 1919 m. Tai buvo dvi dainos vienam balsui ir fortepijonui „Lietuva brangi“ ir „Kas nuramys man širdelę“. Po metų Žemaitis išleido penkias naujas dainas: „Gana broliai [mums miegoti]“, „Kas man darbo“, „Sudiev, gimtine“, „O, Lietuva numylėta“ ir „Laiškas pas tėvelį“⁴². 1924 m. pavasarį paskelbta, kad Žemaitis sukūrė dar keturias dainas: „Myliu Lietuvą“, „Pas motinėlę“, „Ak, liki sveika“, „Rūtų daržely“⁴³. O 1926 m. pavasarį jis jau sudarė 16 dainų rinki-

³⁹ „Fine Recital New Organ“, in: *Evening Herald*, Pottsville (PA), 1906-06-28; tas pats tekstas paskelbtas *Weekly Herald*, Shenandoah (Pa.), 1906-06-30.

⁴⁰ „St. George's Lithuanian Church“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1921-12-24.

⁴¹ Juozas Žilevičius, „Jonas Žemaitis (10 metų mirties proga)“, p. 291.

⁴² *Draugas*, Chicago, 1920-09-07.

⁴³ „Prof. Zemaitis writes music to four songs“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1924-03-07.

nį pradedantiems skambinti fortepijonu *Sietynėlis*⁴⁴. Pasak spaudos, šis rinkinys buvo labai paklausus, tad Žemaitis nusiuntė leidinio kopijų seselėms kazimierietėms į Čikagą, kur jos turėjo būti naudojamos mokykloje. 1929 m. vasario mėn. spaudoje pranešta apie dar dvi jo sukurtas dainas – „Ant Nemuno kranto“ (duetas) ir „Sudiev, mylimas broleli“⁴⁵. Pirmieji natū leidiniai buvo greitai išplatinti ir kompozitorius, vienintelis tarp JAV lietuvių išleido jų antrają laidą⁴⁶.

Iš viso Žemaitis sukūrė apie 70 dainų. Dalis jų ištrauktos į autoriaus sudarytus rinkinius *Sietynėlis* (2 dalys, antroji neišleista) ir *Bijūnėlis* (mišriam chorui, neišleista). Dainas rašė pagal Mikalojaus Dagilėlio (Šeičio), Leono Šilelio (Šimučio), Domininko Tomo Bačkausko, Juliaus Baniulio ir J. Naruševičiaus eiles. Bet nemažai dainų sukūrė taip pat pagal savo žodžius, tik pasivadinęs įvairiais slapyvardžiais, pavyzdžiui, Ašaros ir Džiaugsmo, Meilės, Meilės Tarnaitės.

Dainų tematika atspindi bendrą lietuvių būseną Amerikoje – begalini Tėvynės ir artimujų ilgesi („O, Lietuva numylėta“, „Lietuva brangi“, „Pas motinėlę“), džiaugsmą Lietuvai paskelbus nepriklausomybę ir tautinės savivertės sustiprėjimą („Tegyvuoj mūs tauta“, „Myliu Lietuvą“, „Aš lietuviatė“), taip pat gimtinės vaizdus („Rūtų darželis“, „Lakštingalėlė“) ar buitives scenas („Visi visi grybų raut“, „Anksti rytą keliau“, „Pas darželį trys mergelės“). Dainų forma buvo kupletinė, pagrīsta tipinio periodo struktūra; harmonija – funkcinė, besiremianti pagrindinių laipsnių trigarsiais, moduliacijų ar nukrypimų į kitas tonacijas beveik neaptinkama; dainos melodija formuota neilgomis frazėmis, kurios yra gan siauro diapazono, akivaizdžiai taikantis prie būsimų atlikėjų (parapijos choro ir jo solistų) galimybių. Due tuose antras balsas nėra savarankiškas, dažniausiai lydi melodiją tercijos ar sekstos intervalu ir primena liaudišką „tūravojimą“. Fortepijoninis akompanimentas suformuotas taip, kad dešinės rankos partija dubliuoja melodiją (solo ar dueto partijas), o kairės rankos partija pritaria išskaidytu akordu (bosas ir trigasis). Dėl to visos Žemaičio dainos yra tinkamos dainuoti tiek su fortepijono pritarimu, tiek ir be jo. Toks dainų komponavimo būdas tuo metu buvo plačiai paplitęs, laikytas tipiniu, ir Žemaitis juo naudojosi kaip sektinu pavyzdžiu.

⁴⁴ „To have songs published“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1926-03-30.

⁴⁵ „Two new compositions“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1929-02-02.

⁴⁶ Morkaus atsiminimai, cituoti Žemaičio nekrologe: „Tai vienintelis ir pirmas kompozitorius, ką antrais leidiniais pasigirti gali“ („A. A. muzikas-kompozitorius Jonas Žemaitis“, in: *Garsas*, Wilkes-Barre (Pa.), 1932-09-03).

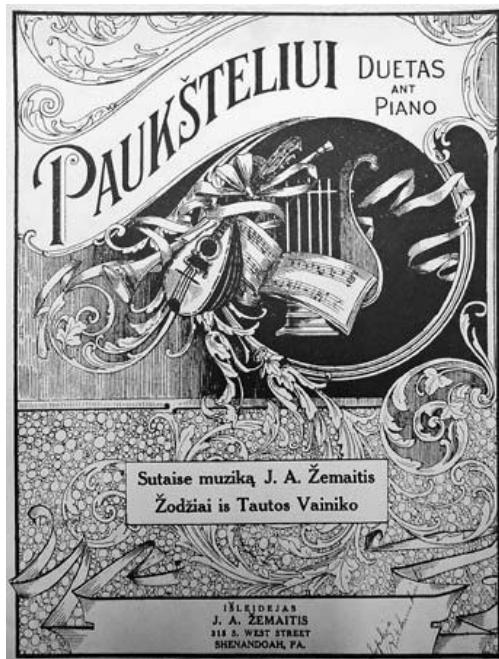
Jono Žemaičio kūrinių katalogas,
išspausdintas 1926 m. *Saulės*
spaustuvėje, Mahanoy City (Pa.).
(LTSC Muzikologijos archyvas,
Jono Žemaičio fondas)

J. A. ŽEMAITIS, - 315 S. WEST ST., - SHENANDOAH, PA.		J. A. ŽEMAITIS, - 315 S. WEST ST., - SHENANDOAH, PA.	
LIETUVIŠKI MUZIKALISKI VEIKALAI ANT PIANO.		LIETUVIŠKI VOLELEI DEL PLAYER PIANO SU ŽODŽIAIS.	
1. "Lietuva Brangi"	50c	1. "Pas Darželi; Trys Mergeles"	\$1.00
2. "Kas Nuramys Man Širdele"	50c	2. "Esu Ant Šio Sveto"	1.00
3. "Pas Darželi Trys Mergeles"	50c	3. "Kas Nuramys Man Širdele"	1.00
4. "Esu Ant Šio Sveto"	50c	4. "Gana Broliai"	1.00
5. "Gana Broliai"	50c	5. "Sudiev Gimtine"	1.00
6. "Sudiev Gimtine"	50c	6. "Kas Man Darbo"	1.00
7. "Kas Man Darbo"	50c	7. "Laiikas Pas Teveli"	1.00
8. "Laiikas Pas Téveli"	50c	8. "O Lietuva Numylsta"	1.00
9. "O Lietuva Numylsta"	50c	9. "Vai Kalba Žada"	1.00
10. "Vai Kalba Žada"	50c	10. "Suskontas Kvietkelis"	1.00
11. "Suskontas Kvietkelis"	50c	11. "Lietuva Brangi"	1.00
12. Sietynelis - 16 Lietuviuku Dainu, su Gaidomis	1.00	12. "Paukšteliui"	1.00
13. "Ači Lietuva"	50c	13. "Ant Kalno Karklai Siuhavo"	1.25
14. "Pakitelui"	50c	14. "Kur Upelis Teką"	1.25
15. "Ak Likie Sveika"	50c	15. "Lietuvius Hymnas"	1.00
16. "Rutu Darželi"	50c	16. "Pamylijau"	1.25
17. "Pas Motinéle"	50c	17. "Dunojaus Bangos Valcas, b. z."	70c
18. "Miliu Lietuva"	50c	18. "Melinas Dunojas Valcas, b. z."	70c
19. "Vilnius Kalneliai"	50c	19. "Varnmoldėlio Polka"	70c
20. "Mylimas Bernelis"	50c	20. "Norius Miego Polka"	70c
		21. "Rutu Darželi"	1.00
		22. "Ak Likie Sveika"	1.00

Savo kūrinius Žemaitis spausdino „Saulės“ spaustuvėje gretimame Mahanoy City. Šią spaustuvę 1888 m. su kun. Alekso Lenarkevičiaus (Lenarkiewicz) finansine parama įsigijo Domininkas Tomas Bačkauskas. Su Bačkauskų Žemaitis neabejotinai bičiuliavosi. Nors spaustuvininkas buvo gan nepastovaus būdo (dažnai susipykdavo su darbdaviais ir keitė gyvenamą vietą), bet juos siejo vargonininko amatas. Bačkauskas buvo pirmasis Shenandoah Šv. Kazimiero bažnyčios vargonininkas. Galbūt jo dėka Žemai-

Jono Žemaičio natų leidiniai (ALKA,
Jono Žemaičio fondas)

tis ir sužinojo apie tai, kad Shenandoah susikūrė nauja Šv. Jurgio lietuvių parapija ir naujai pastatyti bažnyčiai reikia vargonininko.

Natų leidinius ir įrašus pianolai Žemaitis reklamavo 1926 m. kovo (?) mėn. specialiai parengtame katalogelyje. Čia kūriniai buvo išrikiuoti pagal leidybinę seką, tad nesunku nustatyti, kurių kūrinių pirmiausia buvo išleistos natos, o kurių – įrašai pianolai. I katalogą įtrauktos, matyt, paties autoriaus geriausiai vertintos kompozicijos, sukurtos ir išleistos 1919–1924 m., o į ritinėlius pianolai perkeltos kiek vėliau – 1924–1926 m.

Žemaičio natų leidiniai pasižymi puošniais viršeliais ir kokybiška spauda. Viršelių dailininkas nėra žinomas. Bačkauskas greičiausiai naudojo šabloninius, spaustuvėms skirtus piešinius, kuriuose tik įrašė kūrinių pavadinimus ir jų autoriu.

Dar daugiau popularumo ir žinomumo Žemaičiui suteikė jo kūrinių muzikos įrašų leidyba. Tuo užsiémė garsios JAV kompanijos. Jo kūrinius ritinėliais publikavo *Connorized Song Words, US Word Roll* ir *QRS* firmos, o garso įrašais – *O'keh*, *Victor* ir *Columbia* firmos. Pirmasis ritinėlis pasirodė 1921 m. pavasarį (Conn. 3837), pirmasis garso įrašas – 1926 m. (Victor 78676).

Kaip pažymi Žilevičius, Žemaitis „tų rolelių išplatino dešimtis tūkstančių“⁴⁷. Bet sutartyse su ritinėlių gamintojais tiražai nebuvo nuro-

⁴⁷ Lietuviai muzikai Vakaruose, p. 301.

dyti, ir lieka neaišku, kiek iš tiesų tų tūkstančių su Žemaičio muzika buvo pagaminta ir išplatinta. Kita vertus, savo klestėjimo laikais visos ritinelių gamintojos, o ypač firma QRS, kuri šioje srityje tapo pasaulio lydere, tiražuodavo įrašus milijonais. Taigi visai gali būti, kad lietuvių bendruomenei skirtų ritinelių tiražas taip pat buvo nemažas. Bet ar iš to buvo gautas bent kiek didesnis pelnas, labai abejotina, nes kontraktuose nurodoma, kad už kiekvieną parduotą ritinėlį autorui bus išmokėti tik 2 centai ir dar papildomai 2 centai, jei daina bus su žodžiais. Šis ekonominis faktorius neabejotinai paskatino Žemaičių kurti eiles, ką ir liudija jo dainos su slapyvardžiais.

Dalis išlikusio firmos QRS archyvo, šiuo metu saugomo pas ilgametę firmos darbuotoją Bobą Berkmaną, leidžia patikslinti, kada buvo išleisti vieni ar kiti Žemaičio ritinėliai pianolai. Gretinant kontrakto pasirašymo ir įmonės gamybos žurnalo datas, matome, kad leidybos procesas buvo intensyvus ir labai operatyvus – tai užtrukdavo ne ilgiau nei 10 dienų, o kartais gamyba prasidėdavo net po poros dienų. Tai neabejotinai džiugino ir skatinėjo autorų siūlyti naujų kūrinių.

Šiandien žinomi 57 ritinėliai su Žemaičio kompozicijomis⁴⁸. Kai kuriuose ritinėliuose įgrota po du kūrinius, kiti – pakartoti kelių firmų.

⁴⁸ Rimantas Astrauskas, Darius Kučinskas, *Lietuviška muzika pianolai*, Kaunas: Technologija, 2012, p. 32.

Matyt, pirmiausia savo kūrinius pianoloms Žemaitis išleido firmoje *US Word Roll*, po to – *Connorized Song Words*, ir galiausiai perleido firmoje *QRS*, kuri 1926 m. perpirko ankstesnes firmas. Tad bendras pianoloms įgrotų Žemaičio kūrinių skaičius mažesnis ir siekia beveik keturias dešimtis (37 kūriniai).

Daugiausia ritinelių Žemaitis išleido su firma *QRS*. 1920–1926 m. supirkusi kitas konkurentes ir išplėtusi savo prekybą net į kitus pasaulio žemynus, ši firma tapo pasauline ritinelių gamybos gigante. Taigi kontraktai su šia kompanija buvo nemažo įvertinimo ir pripažinimo ženklas. Ankstyviausia Žemaičio leidybos sutartis su *QRS* (Čikagos skyriumi) buvo pasirašyta 1924 m. („Laiškas pas tévelį“). Po poros metų (1926) Žemaitis pasirašė naują sutartį. Pagal ją kompozitorius perdavė leidybai tris dainas: „Vai kalba, žada“, „Kas man darbo“, „Lietuva numylėta“⁴⁹. Tų pačių metų rudenį spaudoje pranešama apie naujas dainas, kurias išleis *QRS* („Audra girioj“, „Man tinka“, „Myléki Tévynę“)⁵⁰. Dar po kelių metų vėl pranešama, kad Žemaitis „pardavė“ savo kūrybą, bet jau kitai – *Victor* firmai („Laiškas pas tévelį“)⁵¹. O 1930 m. sausio mén. Žemaitis pasirašo naują sutartį su firma *R. S. DeVry Corporation NYC*, kuri priėmė leidybai tris Žemaičio kūrinius („Sudiev, mylimas broleli“, „Atvažiavo meška“, „Visi visi grybų raut“). Ši firma gyvavo 1913–1929 m., vėliau ją taip pat įsigijo *QRS* ir pervadino į *QRS-DeVry*, o padalinį perkélė į Čikagą⁵².

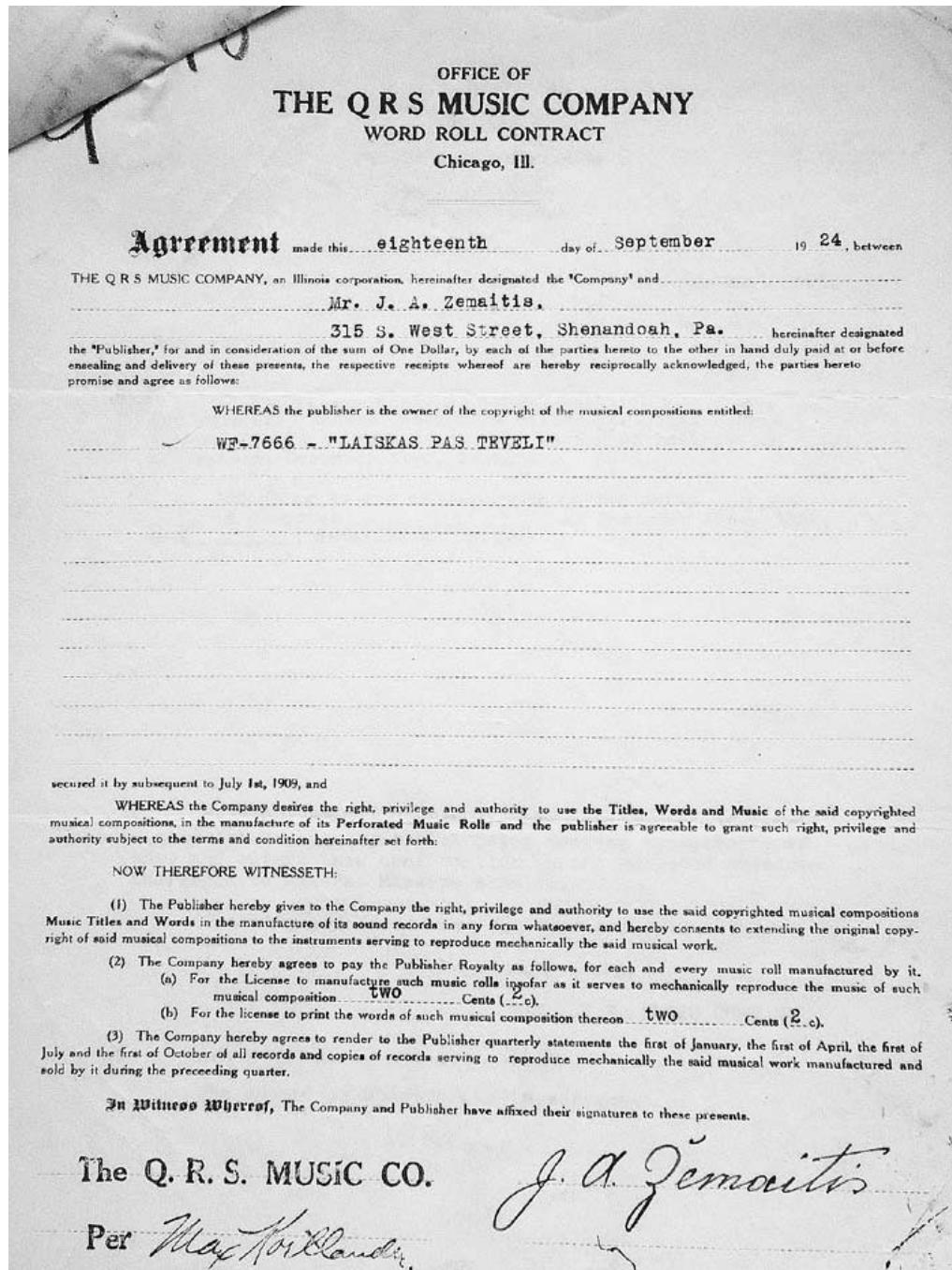
Visi Žemaičio ritineliai pianolai parengti mechaniniu būdu, t. y. perforuojant popieriaus juostą nata po natos. Sugretinus Žemaičio išleistas natas su įrašais pianolai, didesnių skirtumų nesimato. Tik viena kita kompozicija papildomai pagražinta ornamentais, pasažais, tremolo. Tokius nedidelius pakeitimius tradiciškai pasiūlydavo įrašų firmose dirbę aranžuotojai, kurių tikslas buvo adaptuoti muzikos kūrinius taip, kad daugiau atskleistų šio instrumento galimybės. Šių nežymiu pakeitimų autoriai savo įnašo per daug nevertino ir ilgainiui liko istorijos užmarštyje (nors etiketėje firma vis dėlto pažymėdavo, kad kūrinys aranžuotas). Kita vertus, jei aranžuotė dau-

⁴⁹ „To have songs published“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1926-03-30.

⁵⁰ „Three Successful Musical Numbers“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1929-09-30. Leidybos sutartys pasirašytos kiek vėliau, spalio ir lapkričio mėnesiais. Matyt, kol ritinėlis nebūdavo parengtas tiražavimui („masteris“), sutartis nebūdavo pasirašoma.

⁵¹ „Sold his latest production to the Victor company“, 1929-08-27. Tą patį retrospektyvinėje skiltyje „30 years ago“ laikraštis paminėjo ir po 30 m. (1959-08-27).

⁵² *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1930-01-21. Ta pati informacija pakartota retrospektyvinėje laikraščio skiltyse „15 years ago“ (1945-01-22) ir „30 years ago“ (1960-01-21).

Viena pirmųjų Jono Žemaičio sutarčių su QRS firma dėl ritinélių leidybos. Čikaga, 1924-09-18
 (Bobo Berkmano archyvas, Buffalo, NY)

giau nutoldavo nuo pradinio teksto, kartais tapdavo beveik nauja kompozicija, aranžuotoją firma stengdavosi nurodyti ir etiketėje, ir kataloguose. Žemaičio atveju tik vienas ritinėlis pažymėtas tokia nuoroda. Tai *Connorized Song Words* firmos išleista daina „Ak, liki sveika“ (Conn. 4153). Ją aranžavo Samuelis Perelšteinas (Sam A. Perry), kilimo iš Odesos. Kitų Žemaičio kūriinių aranžuotes pianolai, o ir pačius dainų pritarimus fortepijonui paruošė, kaip nurodo Žilevičius, jo dukra Vanda Žemaitytė, „gera pianistė“⁵³.

Su pianolų ritinelių leidybos firmomis Žemaitis bendradarbiavo daugiau nei 10 metų. Su garso įrašų kompanijomis – apie 5 metus. Vienu metu (apie 1925–1930) Žemaitis netgi buvo daugiausia savo muzikos JAV išleidęs lietuvių kompozitorius, pralenkės net Miką Petrauską. Neatsitiktinai jo dainos po JAV paplito gan placiai, kai kurios jų pasiekė Lietuvą ir tapo liaudies dainomis („Vilniaus kalneliai“, „Gana, broliai, mums miegoti“, „Aš lietuvaite“).

Be muzikos kūrybos Žemaitis režisavo spektaklius, kuriems taip pat parinkdavo (sukurdavo?) muziką. Apie vieną tokį jo režisuotą spektaklį parašė miestelio laikraštis: 1904 m. gegužės mén. Shenandoah vyko 19-as Lietuvių Romos katalikų sajungos suvažiavimas, ir miestelio *Ferguson* teatre buvo parodytas humoristinis spektaklis apie kontrabandos meną ties Lietuvos pasieniu (knygnešius?), pastatytas Žemaičio. Taip pat paminėta, kad kitą dieną jo vadovaujamas parapijos choras surengė atskirą koncertą⁵⁴.

Koncertinė veikla. Koncertų su savo choru Žemaitis rengė daug ir dažnai. Pirmiausia choras nuolatos giedojo mišiose. Spaudoje paminėtos 1905 m. spalio 16 d. mišios už žuvusį lietuvių angliakasių Miką Ulčiulį, 1909 m. kovo mén. surengtos 40 val. aukojimo apeigos (*devotion*) – visur dalyvavo ir nuolatos minimas Žemaičio vadovaujamas parapijos choras. Su šiuo choru jis taip pat rengė iškilmingas programas didžiosioms metų šventėms – Velykoms ir Kalėdoms. Lygiagrečiai buvo organizuojami koncertai visuomenei. Jie vyko įvairiose miesto salėse – *Ferguson*, *Godman*, o 1918 m. pastačius naują mokyklą su didžiule 400 vietų sale (300 vietų parteris ir 100 vietų balkonas), ji tapo reikšmingiausių Žemaičio choro pasirodymų vieta. Be to, Shenandoah dar turėjo *O'Hare* teatro salę, kur Žemaitis taip pat dažnai rengdavo pasirodymus.

⁵³ Juozas Žilevičius, „Žemaitis Jonas“, in: *Lietuvių enciklopedija*, t. 35, Bostonas: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1966, p. 215.

⁵⁴ „National Meeting of Lithuanians“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1904-05-18.

Svarbesni koncertai visuomet būdavo paminėti spaudoje. Iš čia sužinome, kad 1910 m. balandžio 1 d. minint 14-ąsių lietuvių apsigyvenimo She-nandoah metines, per kurias miesto gatvėse vyko didžiulis paradas, vakare O'Haros teatro salėje Žemaitis surengė choro koncertą. Ta pačia proga lietuvių dramas būrelis pristatė 5 dalį vaidinimą *Kestutis*⁵⁵. Kitas Žemaičio koncertas, surengtas tą pačią metų rugsėjo 11 d., vyko *Gorman* salėje. Čia Valpariso universiteto studento E. G. Klimo paskaitą apie evoliuciją ir koncertą organizavo Susivienijimas lietuvių Amerikoje⁵⁶. O'Haros salėje choras dar kartą koncertavo 1916 m. birželio 18 d.⁵⁷ ir 1918 m. birželio 17 d.⁵⁸ Pastarasis koncertas buvo skirtas paremti bažnyčią (surinkti pinigų išskolinimams padengti). Koncerto metu pasirodė 60 žmonių choras ir solistai (piano, bandža, fleita, mandolina, smuikas). Kaip rašoma, buvo surinkta ženkli pinigų suma. Miesto mokyklos salėje choras surengė koncertus 1924 m. birželio 11 d.⁵⁹ ir 1927 m. vasario 15 d., minint Lietuvos nepriklausomybės 9-ąsių metines⁶⁰. O po dviejų mėnesių (tais pačiais 1927 m.) Žemaičio choras jau pristatė naują programą, skirtą Velykų šventėms (koncertas bažnyčioje)⁶¹. 1928 m. sausio 3 d. choras dalyvavo parapijos salėje Susivienijimo Lietuvių Amerikoje surengtame renginyje, skirtame paremti Lietuvos švietimą (paskaitą skaitė F. Pikčilingienė, surinkta 310 USD)⁶². Be to, 1926 m. rugpjūčio 16 d. greta miestelio esančiame Lakewoodo parke surengtose Lietuvių dienose iš septynių chorų Žemaičio choras buvo pripažintas geriausiu – laimėjo 1-ą vietą⁶³. Iš viso to ryškėja, kad jo vadovaujamas Šv. Jurgio bažnyčios choras buvo plačiai žinomas ir gerai vertinamas visoje apylinkėje. O pats Jonas Žemaitis buvo pagrindinis ne tik lietuvių bendruomenės, bet ir viso miestelio muzikinio gyvenimo stuburas. Taip pat jis buvo subūrės ir vadovavo parapijos vaikų chorui. Tačiau su šiuo chorū koncertų nerengė, tik dalyvaudavo mišiose⁶⁴.

⁵⁵ „Lithuanians to parade Friday“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1910-03-30.

⁵⁶ „Notice to the Lithuanians“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1910-09-10.

⁵⁷ „Didžiausias koncertas (skelbimas)“, in: *Draugas*, Chicago, 1916-06-15.

⁵⁸ „A Delightful Concert“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1918-06-17.

⁵⁹ „Lithuanian concert“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1924-06-11.

⁶⁰ „To Celebrate Anniversary“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1927-02-15.

⁶¹ „St. George's Lithuanian Church“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1927-04-16.

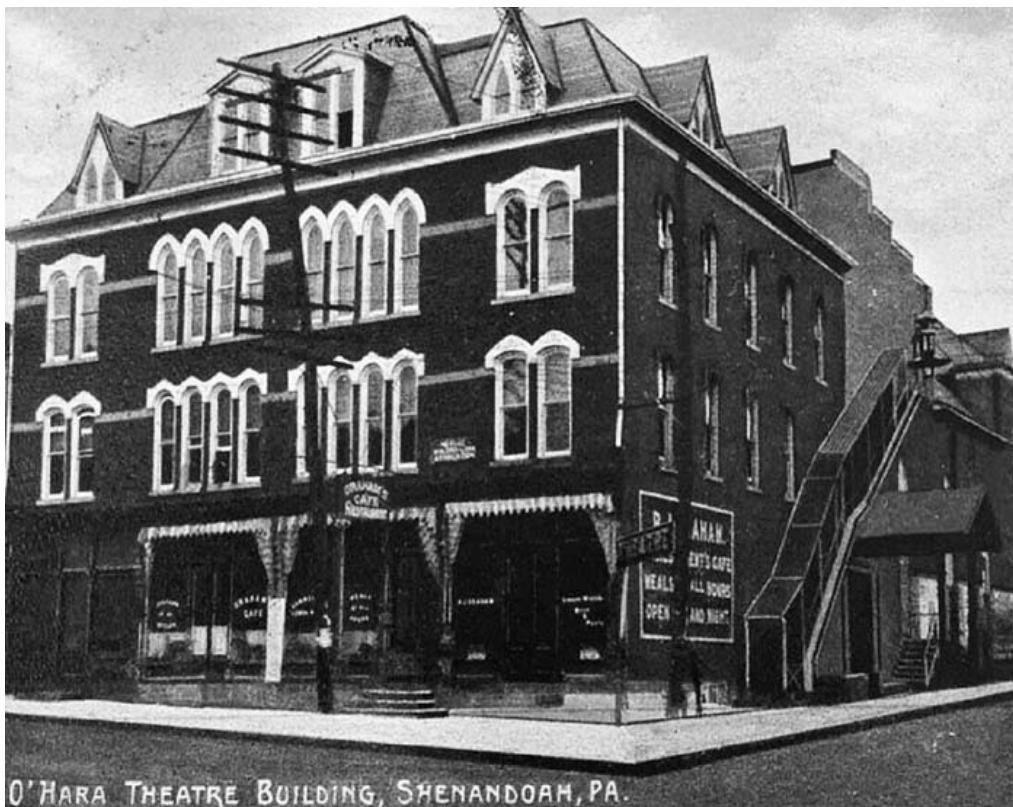
⁶² „Fine lecture given in St. George's Hall“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1928-01-03.

⁶³ „St. Geroge's Choir First Prize Winer“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1926-08-17.

⁶⁴ „Funeral of Helen Aukstinas“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1929-04-25. Pranešama, kad gedulingose mišiose giedojo Žemaičio vadovaujamas vaikų choras.

Jono Žemaičio vadovaujamas Šv. Jurgio parapijos choras. Apie 1930 m. (Nuotrauka iš: Vladas Būtėnas, *Pensilvanijos anglakasių Lietuva*, Chicago: Lithuanian Library Press, 1977, p. 52)

O'Hara teatras, 33 S. Main Street, Shenandoah, PA, kuriame Jonas Žemaitis rengdavo choro koncertus (Nuotrauka iš: <http://cinematreasures.org/theaters/61006/photos/321308>)

Valstybinė Shenandoah J. W. Cooper mokykla, pastatyta 1918 m. North White ir East Lloyd gatvių sankryžoje, ir dabartinis salės vaizdas (Nuotrauka iš: <https://www.abandonedamerica.us/jw-cooper-school>)

Nors Žemaitis gerai skambino fortepijonu ir griežė vargonais, solo koncertuose negrojo. Tik kartais akompanuodavo solistams savo dainas⁶⁵ ar papildomai pagrieždavo vargonais vieną kitą kūrinį per jungtuves. Pavyzdžiu, 1904 m. per Katerinos Kelais (Kelaitės) ir Jono Šukevičiaus vestuves greta Mendelsohno maršo jis dar pagriežė ypač populiarių Richardo Wagnerio vestuvinį maršą iš operos *Lohengrinas* („Treulich geführt“)⁶⁶.

Dar viena Žemaičio veikla – lietuvių vargonininkų rengimas. Daugelių metų dirbdamas su miestelio lietuvių bendruomene, norinčius ir gabesnius muzikai jaunuolius jis mielai mokė vargonininko amato. Žinoma, kad 1929 m. skirtingose parapijose jau dirbo keturi jo parengti vargonininkai⁶⁷.

Tuo tarpu asmeninis gyvenimas atnešė tiek laimingų, tiek ir nelaimingų dienų. Žemaitį džiugino vaikų pasiekimai, pirmiausia tai, kad duktė Vanda sėkmingai baigė pedagogikos koledžą ir dirbo valstybinės mokyklos mokytoja. Sūnus Edvardas taip pat baigė koledžą – *Medico College of Pharmacy* (1914)⁶⁸ ir įgijo teisę pradėti savo verslą, ką netrukus ir padarė, atidarydamas vaistinę gretimame Frackvillio miestelyje. Sūnus Vladislovas baigė Medicinos ir chirurgijos koledžą Filadelfijoje, 1917 m. spalio 29 d. vedė muzikos mokytoją Florence Brobst ir atidarė savo vaistinę South Main gatvėje. Tačiau 1916 m. birželio 29 d. žuvo jauniausias sūnus Leonardas, 1926 m. gegužės 2 d. mirė sūnus Aleksandras. Aleksandras kurį laiką dirbo kepykloje, po to knygynė, bet vėliau, išmokės remontuoti automobilius, dirbo automechaniku, buvo žinomas ir gerbiamas specialistas, tačiau susirgo nustatyta liga ir po kelių mėnesių mirė tėvų namuose⁶⁹. 1930 m. rugpjūčio 3 d. nuskendo anūkė Doris (Vandos dukra). Ji buvo pašarvota Žemaičių namuose ir palaidota Šv. Jurgio lietuvių parapijos kapinėse⁷⁰. Galiausiai 1931 m. kovo 5 d. mirė žmona Marija. Būdama kaip ir Jonas kukli, ramaus būdo, visuomet besistengianti padėti už ją sunkiau besiverčiantiems, ji pelnė didelę pagarbą bendruomenėje. Gedulingas mišias laikė septyni kuni-

⁶⁵ „Wish departing priest good speed on comming trip“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1926-04-28.

⁶⁶ „Kelais-Shukiewicz“, in: *Weekly Herald*, Pottsville (Pa.), 1904-06-18.

⁶⁷ „Sold his latest production to the Victor company“, 1929-08-27.

⁶⁸ „Graduate Pharmacist“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1914-06-05.

⁶⁹ „Alexander V. Zemaitis“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1926-05-03.

⁷⁰ „Former Shenandoah Native Drowned“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1930-08-04. Po šios netekties Vanda išsiskyrė su vyru Franku Petersonu. Po kurio laiko ištakėjo už Shillo, susilaukė sūnaus Damieno, bet ir jis 1969 m. gruodžio mén. žuvo Vietnamo kare. Vanda vėl nutraukė santuoką ir trečią kartą ištakėjo už Alleno.

gai, į laidotuves atvyko aštuoni vargonininkai, kai kurie jų – buvę Žemaičio mokiniai, taip pat dalyvavo gausus būrys parapijiečių⁷¹.

Paskutiniai gyvenimo metai ir veiklos apibendrinimas. Nors atrodė, kad Žemaičio pripažinimas ir kūrybinė sėkmė tik augo (pasirašyti nauji muzikos įrašų kontraktai, sudarytas naujas dainų mišriam chorui rinkinys *Bijūnėlis*), tačiau paskutiniais metais patirtos artimujų netektys stipriai paveikė muziko sveikatą. Jonas Žemaitis mirė Locust Mountain ligoninėje 1932 m. rugpjūčio 26 d.⁷² Pranešimai apie jo mirtį paskelbti keliuose vietiniuose laikraščiuose, taip pat *Draugo* (1932-09-03) ir *Garso* (Nr. 35 ir Nr. 37, 1932-09-15) puslapiuose. Lietuviški nekrologai akivaizdžiai stokojo biografinių žinių, tad apsiribojo tik labai glausta informacija (*Draugas*) ir Morkaus prisiminimais (*Garsas*), kurie toli gražu neatspindėjo plačios ir intensyvios velionio veiklos ir jos reikšmės. Daug išsamesni buvo angliski nekrologai, bet ir čia buvo netikslumų, pavyzdžiui, nurodyta, kad Žemaitis kilo iš Lenkijos (*native of Poland*).

Žemaitis buvo pašarvotas sūnaus Vladislovo žmonos namuose (*Brobst house, on Central and Jardin str.*), palaidotas Lietuvių Aušros vartų kapinėse (*Our Lady Dawn Cemetery*), greta žmonos ir sūnų Leonardo bei Aleksandro.

Net ir po mirties Žemaičio žemiški vargai nesibaigė – draudimo kompanija vaikams nenorejo išmokėti 3000 USD gyvybės draudimo (dabar tai būtų apie 63 000 USD), tad sūnus Edvardas kreipėsi į teismą ir po metų bylinėjimosi pinigus atgavo⁷³. Kadangi vaikai savo gyvenimus jau buvo susitvarkę atskirai, mirus tėvams jų namus pardavė. 1933 m. lapkričio mén. skelbime minimas gyvenamas namas su garažu, dviejų aukštų medinis pas-

SHENANDOAH, PA.

Mirė Žemaitis

Jonas A. Žemaitis, kuris buvo vargonininku šv. Jurgio parapijoje per 38 metus, mirė Locust Mountain ligoninėj. Jo žmona mirė porą metų atgal. Paliko du sūnus, Vladą ir Edwardą (aptiekoriai) ir dukterį Vandą, taipgi 5 anukus ir vieną broli Vince Žemaitį Kansas City, Kansas.

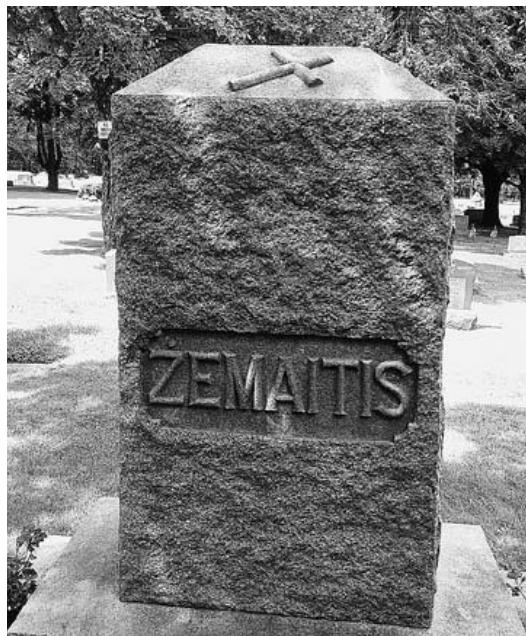
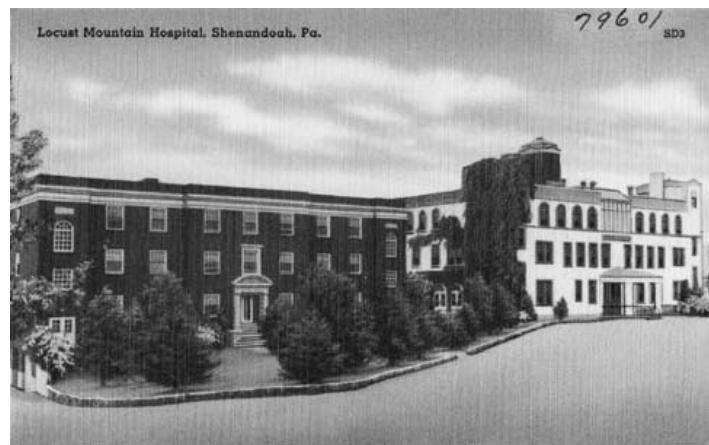
Pranešimas apie Jono Žemaičio mirtį *Draugo* laikraštyje (1932-09-03)

⁷¹ „Death of highly regarded resident“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1931-03-06; laidotuvės aprašytois *Evening Republican*, Meadville (Pa.), 1931-03-09.

⁷² „Prof. John A. Zemaitis died at L. M. Hospital“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1932-08-26.

⁷³ „Saens for Insurance“, in: *Postville Republican*, Pottsville (Pa.), 1933-07-25.

Locust Mountain
ligoninė, kur paskutines
savaites praleido ir
mirė Jonas Žemaitis.
Atvirukas, 1930

Jono ir Marijos Žemaičių kapas lietuviškose Aušros vartų kapinėse (*Our Lady Dawn Cemetery*), Shenandoah (Nuotrauka iš: www.findagrave.com)

tatas (*two-story frame*), vienas mūrinis pastatas (*brock store*) ir žemės sklypas⁷⁴. Tačiau net ir viską pardavus, kažkokie mokesčiai dar buvo užsilikę neapmokėti, ir apie juos dar kartą pranešta 1935 m.⁷⁵

Apibendrinant Jono Žemaičio veiklą ir indėlį į lietuvių muzikos istoriją, galima teigti, kad jis buvo vienas pirmųjų lietuvių muziku, palikęs ypač ryškų pėdsaką JAV lietuvių bendruomenės muzikiniame ir kultūriniame gyvenime. Lietuvybę išlaikęs visą gyvenimą, meilę gimtajam žodžiui perdavé

⁷⁴ „Sheriff's Sale of Real Estate (Nr. 9)“, in: *The Press Herald*, Pine Grove (Pa.), 1933-11-03.

⁷⁵ „Port Carbon“, in: *Evening Herald*, Pottsville (Pa.), 1935-02-04; 1935-02-11.

savo vaikams ir anūkams. Kaip prisimena anūkas Edvardas Žemaitis (sūnaus Edvardo sūnus), Jonas ir Marija Žemaičiai namuose kalbėjo tik lietuviškai. Lietuviškai su klientais savo vaistinėje kalbėjo ir jų sūnus Edvardas⁷⁶.

Ypač reikšminga buvo Žemaičio veikla organizuojant Amerikos lietuvių chorinę kultūrą. Neatsiedamas vargonininko ir choro dirigento funkcijų Žemaitis nuolatos vadovavo dviem chorams – mišriam suaugusiųjų ir vaikų. Su šiais kolektyvais jis iš esmės buvo pagrindinis miestelio ir apylinkių koncertinio gyvenimo organizatorius. Jo siekis kelti chorinę kultūrą pasireiškė ne tik choro vadovo reiklumu atliekamai muzikai, bet ir organizuojant apylinkės chorų šventes bei konkursus. Greta to Žemaitis nuolat dalyvavo miestelio lietuviškų vaidinimų pastatymuose, kartais net pats režisuodamas pasirodymą, bet dažniau parinkdamas ar sukurdamas šiems spektakliams muziką (neišliko).

Skatinamas susidariusių objektyvių aplinkybių – trūko lietuviško repertuaro – Žemaitis pats ēmėsi kurti dainas ir publikuoti jas tiek natomis, tiek garso įrašais. Jis buvo vienas pirmųjų pastoviau leidęs natas ir savo muzikos įrašus. Jo natų leidiniai pasklido visoje Pensilvanijos valstijoje, o pasirodžius muzikos įrašams – ir kitose lietuvių gyventose valstijose (Illinojaus, Niujorko). Artimos folklorui kai kurios Žemaičio dainos virto liaudies dainomis, pasiekė Lietuvą ir buvo dažnai atliekamos įvairių švenčių metu. Pagal savo kūrybos sklaidą (natos ir muzikos įrašai) jis vienu metu buvo populariausias JAV lietuvių kompozitorius, natų išleidęs antrą laidą („Gana, broliai, mums miegoti“), o muzikos įrašų – net tris laidas („Kas man darbo“).

Muzikos įrašai pianolai yra pats reikšmingiausias Žemaičio veiklos baras. Galima teigti, kad su juo lietuviškų ritinelių leidyba prasidėjo, o su jo mirtimi ji baigėsi, nes po 1932 m. lietuviškų ritinelių daugiau niekas neleido. Pagrindinėse JAV kompanijose Žemaitis išleido beveik šešias dešimtis ritinelių (~20 % visų lietuviškų ritinelių). Juose atispindi ne tik paties autoriaus kūrybinės intencijos, bet ir esminiai lietuvių bendruomenės muzikinių kultūros bruožai.

Išskirtina ir Žemaičio veikla ugdant naują lietuvių vargonininkų pamainą lietuviškoms parapijoms. Nuosekliai rengti vargonininkus lietuviškoms parapijoms iš emigrantų jis ēmėsi pirmasis. Nors žinoma, kad mokinį buvo tik keletas, tačiau jie sėkmingai darbavosi gretimose parapijose ir taip palaikė lietuvių bendruomenės gyvybingumą.

⁷⁶ Edvardo Žemaičio elektroninis laiškas Dariui Kučinskui, 2022-02-05.

Ne vienerius metus Žemaitis dirbo Shenandoah lietuvių parapijos mokyklos mokytoju. Dėstė lietuvių kalbą ir Lietuvos istoriją. Tokiu būdu aktyviai prisidėjo prie jaunosis lietuvių emigrantų kartos patriotinio ugdymo.

Rekonstravus ir apžvelgus Jono Žemaičio gyvenimą ir kūrybinę veiklą galima teigti, kad tai buvo neeilinė asmenybė, savo pavyzdžiu dariusi didelį poveikį visai Shenandoah lietuvių bendruomenei ir svariai prisidėjusi prie miestelio ir visos valstijos muzikinio gyvenimo puoselėjimo bei lietuviybės palaikymo.

MUSICIAN JONAS ŽEMAITIS: HIS LIFE AND WORK

Summary

The life and creative activity of Jonas Žemaitis (1867–1932) are reconstructed and presented in detail for the first time. The church organist, choir conductor, composer, and publisher Žemaitis is a personality not yet researched and evaluated in the history of Lithuanian musical culture. His life reflects and represents the general history of the Lithuanians at the turn of the twentieth century as well as specific features in the life of the first-wave Lithuanian immigrants (before the First World War). Žemaitis's musical activity in St George church in Shenandoah, PA, one of the oldest Lithuanian parishes in the USA, lasted several decades and had a visible impact on preserving Lithuanian-ness in Pennsylvania, upholding, and activating musical life of the Lithuanians in all the states.

While in Shenandoah, Žemaitis stood out as a talented organiser and leader of the city's cultural life. He formed a large church choir (60 singers) and participated not only in everyday church service but also held numerous public concerts in the city and the surrounding area. Žemaitis's choir was recognised a leader and became the first prize winner in Lithuanian Days organised in 1926. In addition to choir conducting, Žemaitis was active in public life: for two years he was the only correspondent of the Lithuanian daily *Draugas* (established in 1909) in Shenandoah; in 1911, together with Xavier Stumskis and Antanas Pocius, he established the society of American-Lithuanian organists and for a short time chaired it. In parallel, Žemaitis taught new Lithuanian organists and became the first person who did it on a permanent basis.

Žemaitis started to compose music when he realised that Lithuanian repertoire was insufficient. He composed about 70 songs (solo, for duets, and for a mixed choir). He printed his music at 'Saulé' (The Sun) printing house in Mahanoy City. A short catalogue of his music of 1926 has survived. Since Žemaitis wished to share his music wider, he started to collaborate with the most famous American

companies (Connorized, Victor, QRS) to produce piano rolls and shellac discs with his music. This collaboration continued for about ten years, and for a short time Žemaitis even became the most famous Lithuanian composer in the USA. Some of his songs were published two and three times, and a total of 57 piano rolls with his music were produced (about 20% of all Lithuanian piano rolls). We can state that Lithuanian piano rolls were initiated by Žemaitis; their production stopped with his death in 1932, because no new rolls were produced after this year.

Žemaitis's songs were immensely popular. Some of them became almost like folk songs and were also sung in Lithuania ('Vilniaus kalneliai', 'Gana, broliai, mums miegoti', 'Aš lietuvaite'). It is known that Žemaitis composed a Mass (1921). His mass is one of the first composed by a Lithuanian composer in the USA (the first Mass was composed by Stasys Šimkus in 1917 and published in Boston in the same year).

In conclusion, we can state that Žemaitis made a visible impact to the musical and cultural life of Lithuanians both in Pennsylvania across the USA.